

“КРОВ ДНІПРОМ ТЕЧЕ”

Херсонська наступальна
операція

Михайло ДРАПАТИЙ

бригадний генерал

*заступник командувача Оперативного
командування "Південь" Сухопутних
військ Збройних Сил України*

*повний лицар ордена Богдана
Хмельницького*

"КРОВ ДНІПРОМ ТЕЧЕ"

Херсонська наступальна операція

*В Чорне море кров Дніпром тече
Там Січ наша на москаля йде
Не страшна нам в лютім бою смерть!
Бій приносить славу, волю й честь*

Вступ

Широкомасштабна збройна агресія проти України російських військ розпочалася вторгненням на декількох напрямках. Херсонський (Південнобузький) напрям противник розглядав як важливу складову загальної операції, дії військ на якому повинні були забезпечити відновлення водопостачання до окупованого Криму, створення плацдарму для подальших дій із захоплення Миколаєва, Одеси, Кривого Рогу. Для виконання цих завдань вже наприкінці січня 2022 року ворогом було зосереджено на території тимчасово окупованого Криму ударне угруповання, яке налічувало 12 батальйонних тактичних груп (далі – БТГр) зі складу 49-ї, 58-ї загальновійськових армій і 22-го армійського корпусу Південного ВО російської федерації. За окремими оцінками, угруповання нараховувало до 12 000 особового складу, до 400 танків, до 480 одиниць бронетехніки, понад 200 одиниць артилерії, а також протитанкові, зенітні, розвідувальні та інші підрозділи забезпечення. Крім того, на території Краснодарського краю російської федерації зосереджувався ешелон розвитку наступу.

Одна частина ударного угруповання мала вести наступ по лінії Каланчак, Херсон, Миколаїв, Одеса, з паралельною висадкою тактичного морського десанту на

чорноморському узбережжі між н.п. Фонтанка Одеської області та н. п. Коблеве Миколаївської області. Інша ж частина ударного угруповання мала рухатись на схід, ведучи наступ по лінії Чонгар – Мелітополь – Бердянськ – Маріуполь для забезпечення сухопутного сполучення російської федерації з тимчасово окупованим Кримом.

Користуючись колосальною перевагою в особовому складі та засобах вогневого ураження, вранці 24 лютого війська ворожого угруповання розпочали наступ з метою вийти на оперативний простір у Херсонській області та виконати поставлені завдання. Ворог здійснював потужний вогневий вплив, завдаючи зосереджених авіаційних та артилерійських ударів по позиціях підрозділів ЗС України, масованих ракетних ударів балістичними, крилатими ракетами повітряного і морського базування по командних пунктах, пунктах управління, місцях базування військових частин, позиціях підрозділів ППО тощо. Одночасно ворогом було застосовано тактичний повітряний десант для захоплення контролю над основними переправами через Дніпро у Херсонській області – Антонівським мостом та Каховською греблею. З метою створення умов для висадки оперативно-тактичного морського десанту в Одеській та Миколаївській областях, противник захопив острів Зміїний, що дозволило ЧФ російської федерації встановити контроль над північно-західною ділянкою Чорного моря.

Частина сил і засобів ОК “Південь” була задіяна для посилення охорони і оборони чорноморського узбережжя з метою недопущення висадки противником оперативно-тактичного морського та повітряного десанту. Вимушений відхід українських військ з лівого берега Херсонської області із веденням стримуючих оборонних дій, нанесенням значних втрат ворогу в живій силі та техніці дав змогу зберегти сили та засоби, виграти час та організувати стійку оборону Миколаєва й Вознесенська. На цьому етапі дії підрозділів Сил оборони півдня України не дали змоги ворогу форсувати Дніпро та зірвали виконання ним стратегічного завдання із захоплення південної частини України.

В цілому, на Миколаївському напрямку у перші дні березня противник зосередив біля 15 батальйонних тактичних груп – що нараховувало від 9 000 до 15 000 військовослужбовців, до 600 од. бронетехніки та до 270 од. артилерійських установок.

Завдяки збереженню системи управління військами, поєднанню принципів централізації і децентралізації в постановці бойових завдань підрозділам, командування ОК “Південь” отримало необхідний час для нарощування та перекидання резервів, інженерного обладнання оборонних позицій, концентрації підрозділів на вузькій ділянці фронту. Артилерійськими та авіаційними ударами по логістичних лініях, колонах військ, місцях зосередження резервів знижувалися бойові спроможності ударного угруповання збройних сил російської федерації.

В результаті прийнятих рішень та вжитих командуванням ОК “Південь” заходів з організації оборони, спроба ворога взяти з ходу м. Миколаїв зазнала невдачі. В ході

інтенсивних боїв 02 – 04 березня 2022 року оборонці м. Миколаїв завдали противнику суттєвих втрат, змусивши його ввести у бій свої оперативні резерви. Декілька спроб росіян захопити миколаївські аеродроми та здійснити висадку тактичного повітряного десанту успіху не мали. Не спромігшись взяти Миколаїв з ходу, російські війська повели наступ в напрямку м. Вознесенськ з метою оволодіти Південноукраїнською АЕС та відкрити шлях на м. Одеса, але і там отримали рішучу відсіч, так само як і на Криворізькому напрямку.

Таким чином, в результаті успішних стримуючих, оборонних та контрнаступальних дій Сил оборони України на Миколаївському та Криворізькому напрямках впродовж першої половини березня, ворожі війська втратили наступальний потенціал, вичерпали оперативні резерви і перейшли до оборони по рубежу Осокорівка – Архангельське – викл. Снігурівка – викл. Посад-Покровське – Томина Балка. Херсон залишався єдиним обласним центром, який спромоглися захопити російські війська.

Створення умов, планування і підготовка проведення наступальної операції.

Після провалу первинного замислу противника щодо наступу на Миколаїв, Вознесенськ, Одесу і Кривий Ріг, в наступні місяці динаміка бойових дій на Південнобузькому напрямку знизилася, набувши характеру позиційної оборони. На окремих напрямках противник не полишав спроб наступати, проте успіху не мав. Російське командування зосередилося на обороні, здійсненні заходів окупаційного режиму на тимчасово окупованих територіях Херсонської області, поповненні угруповання особовим складом та ОБТ, матеріально-технічними засобами, покращенні тактичного положення з метою створення умов для подальшого розвитку наступу в напрямку Миколаєва та Кривого Рогу. Залишалася загроза висадки росіянами оперативно-тактичного десанту в Одеській області.

В той же час, у квітні підрозділи Сил оборони півдня України проводили власні наступальні дії, відкинувши противника за межі Миколаївської та звільнивши півтора десятки населених пунктів Херсонської області. Оскільки ворог зосередив основні зусилля на повній окупації Луганської та Донецької областей, він не мав достатньо військ для продовження наступу на півдні України, тому розгорнув вздовж лінії фронту в Херсонській області підрозділи реактивної та ствольної артилерії для завдання постійного вогневого впливу позиціям українських військ. Надалі, у травні та червні російські війська в Херсонській області обмежувалися маневруванням та демонстраційними діями, сковуючи підрозділи Сил оборони півдня України для недопущення їх перекидання на більш загрозливі напрямки. Така обстановка дозволила як вітчизняним, так і закордонним воєнним аналітикам стверджувати, що бойові дії на півдні України з кінця березня зайшли у “глухий кут”.

Для зміни обстановки на користь України, що дозволило б створити умови для переходу в наступ та відкинути противника за бар'єрний рубіж р. Дніпро, Сили оборони України мали виконати низку завдань, зокрема:

унеможливити висадку противником тактичного морського десанту на узбережжі Чорного моря в межах Одеської та Миколаївської областей;

дезорганізувати логістичне забезпечення угруповання військ противника на західному березі Дніпра;

ізолювати район проведення наступальної операції;

підготувати сили і засоби, необхідні для проведення наступальної операції.

Загроза висадки противником тактичного морського десанту відтягувала значну кількість військ угруповань Сил оборони півдня України на прикриття десантонебезпечних ділянок на чорноморському узбережжі в Одеській та Миколаївській областях. В Чорноморській морській операційній зоні противник мав вирішальну перевагу в силах і засобах, що дозволяло йому силами угруповання Чорноморського флоту блокувати українські порти, підтримувати свої війська на приморських ділянках, вести розвідку. Особливе значення для утримання панування противника в північно-західній частині Чорного моря мав о. Зміїний (120 км від Одеси), захоплений російськими військами у перший день широкомасштабної збройної агресії.

Розуміючи загрозу з боку Чорноморського флоту та можливого морського десанту, керівництвом Збройних Сил України були визначені завдання щодо недопущення висадки ворогом десанту та повернення північно-західної частини Чорного моря під український контроль. З цією метою було проведено серію військових операцій. Так, 24 березня високоточним ударом ЗС України було знищено російський десантний корабель “Саратов” у Бердянську, а ще два кораблі дістали значні пошкодження, дозволило суттєво знизити спроможності противника з планування та здійснення десантних операцій.

13 квітня один із берегових ракетних дивізіонів в складі Угруповання різнорідних

сил на півдні, вогнем з ракетного комплексу “Нептун” завдав ураження російському ракетному крейсеру “Москва”, який наступного дня затонув. Знищення цього корабля позбавило угруповання Чорноморського флоту ВМС зс рф у північно-західній

ділянці Чорного моря здатності вести ефективну протиповітряну оборону та здійснювати вогневу підтримку десанту в районі проведення потенційної десантної операції.

Однак, ворог не полишав спроб утримати свій контроль над островом, для чого постійно перекидав туди особовий склад, озброєння і військову техніку, розгортав там РЛС, засоби РЕБ та ППО для прикриття десантних кораблів. Щоб припинити цю його діяльність, 17 червня Угрупування різнорідних сил в складі Сил оборони півдня України двома ракетами “Гарпун” потопили ворожий буксир “Василий Бех”, яким противник доставляв особовий склад, техніку і обладнання Зміїний.

До участі в операції було залучено угруповання різнорідних сил ВМС, ескадрилья Байрактарів, Повітряні сили, ракетні війська і артилерія, підрозділи Держприкордонслужби, СБУ та розвідки, також інші підрозділи зі складу Сил оборони.

Кульмінацією боротьби за острів може справедливо вважатися ураження самохідних плавучих бурових установок (т. зв. “вишки Бойка”) в Одеському газоконденсатному родовищі 20 червня 2022 р. Їх ворог використовував для розміщення ППО, а головне – засобів РЕБ, завдяки чому кораблі Чорноморського флоту уникали українських засобів радіолокаційного виявлення та ураження береговими протикорабельними ракетними комплексами. Раптово і влучно було уражено командний пункт, засоби перешкод та розвідки, які окупаційні війська розташували на вкрадених бурових установках. Крім самих втрат це справило ще й переконливе враження на ворога щодо відчайдушності та справжніх потужностей сил оборони півдня України. Позбавлені цього прикриття, ворожі кораблі втратили здатність безперешкодно вести свою діяльність біля узбережжя Чорного моря.

В умовах нанесення противником авіаційних, ракетних ударів, радіоелектронного подавлення, обмеженого маневру своїх артилерійських вогневих засобів мета операції була досягнута, шляхом постійного вогневого впливу, порушення логістичного забезпечення між материковою частиною і гарнізоном противника на острові, яке здійснювалося морським шляхом, деморалізацією особового складу противника. Противник на початку липня залишив о. Зміїний, знищивши вогневі засоби, які не були уражені.

Таким чином, сукупний результат цілої низки військових операцій підрозділів українських Сил оборони унеможливив висадку тактичного морського десанту противника в Одеській та Миколаївській областях і повернув під контроль України північно-західну частину акваторії Чорного моря. Застерігаючись ураження, корабельний склад чф рф вимушений відійти на відстань близько 100 морських миль від берега, що контролюється Україною.

Виконуючи завдання з дезорганізації логістичного забезпечення ворога та ізоляції району проведення майбутньої наступальної операції на Південнобузькому напрямку, підрозділи ракетних військ і артилерії СВ ЗС України завдали високоточних ударів за допомогою РСЗВ M142 HIMARS та M270 MLRS по логістичних центрах, тилових базах та лініях забезпечення угруповання військ противника на західному березі Дніпра. Так, 19 липня 2022 року було вперше завдано ударів по Антонівському мосту, які після того повторювались регулярно. Упродовж липня ракетно-артилерійськими підрозділами було виконано понад півтори

сотні вогневих завдань, що продемонструвало досягнення і закріплення вогневого контролю ЗС України над лініями забезпечення противника на тимчасово окупованих територіях Херсонської області. Крім Антонівського, вогневого ураження зазнавали залізничні мости, шляхопроводи на Каховській греблі, мости через р. Інгулець, склади боєприпасів та паливно-мастильних матеріалів, а також понтонні переправи, які наводив ворог з метою відновлення логістичного забезпечення.

До складу Сил і засобів оборони півдня України, які зосереджувалися для підготовки та проведення Херсонської наступальної операції на всіх її етапах, входили підрозділи військових частин Сухопутних військ, Військово-Морських Сил, Сил Територіальної оборони ЗС України, Держприкордонслужби, Нацгвардії та інших силових структур. Від ЗС України це були 28, 63 *омбр*, 35 *обрмп*, 59 *омпбр*, 60, 61 *опбр*, зведені підрозділи 17 *отбр*, різнорідних сил ВМС, 14 *омсбр* і 80 *одшбр*, – які були залучені на початковому етапі відбиття ворожої агресії півднем, а згодом були переведені для участі в бойових діях на сході країни. 128 *огшбр*, 57 *омпбр*, 24 *омбр* долучилися вже на завершальному етапі наступальної операції.

Планування Херсонської наступальної операції відбувалося згідно з єдиним замислом Генерального штабу ЗС України разом із підготовкою наступу на Харківщині. Відповідно, перший етап наступу на Херсонщині планувався як допоміжний удар, призначений ввести противника в оману та зв'язати його найбільш боєздатні сили на півдні, тоді як основний удар готувався на Куп'янському напрямку. Після досягнення успіху на Харківщині, наступ на Херсонському напрямку продовжував розвиватися, як основний удар.

Важливою складовою успіху обох наступальних операцій була проведена у липні-серпні інформаційно-психологічна операція. Тоді як зосередження сил для удару на Куп'янському напрямку проводилося в умовах строгої таємності, про планування наступу українських військ на Херсонщині було оголошено публічно. Херсон об'єктивно видавався потенційним напрямком головного удару: це був єдиний обласний центр, захоплений противником, вороже угруповання легко могло бути відрізано від тилового забезпечення, звільнення західної Херсонщини дозволяло закріпити успіх з відновлення Україною контролю над північно-західною ділянкою Чорного моря. Крім того, методичні високоточні ракетні удари по логістичних лініях через Дніпро в межах тимчасово окупованої Херсонської області явно свідчили про підготовку до ведення масштабних наступальних дій ЗС України в цьому регіоні. В результаті проведених заходів, противник почав нарощувати угруповання своїх військ на західному березі Дніпра. Не маючи заздалегідь підготовлених резервів, ворог із початку серпня почав перекидати війська з інших напрямків, тим самим послаблюючи своє угруповання у Харківській області вдвічі.

Хід проведення наступальної операції. Перед початком наступальної операції українських військ противник на тимчасово окупованій території Херсонщини на захід від Дніпра зосереджував до 27 БТГр зі складу 8-ї, 49-ї армій, 22-го армійського корпусу, з'єднань і частин 1-го армійського корпусу Південного воєнного округу, 35-ї армії Східного воєнного округу, частин повітряно-десантних військ та утримував рубіж: Олександрівка – Правдине – Благодатне – Тернові Поди – Любомирівка – Максимівка – Новопетрівка – Снігурівка - вздовж р. Інгулець – Андріївка – Білогірка – Давидів Брід – вздовж р. Інгулець – Мала Олександрівка – Велика Олександрівка – Архангельське – Ольгине – Високопілля – Нововознесенське Миролюбівка – Любимівка – Золота Балка. Його основні зусилля були спрямовані на недопущення прориву рубежів оборони на Херсонському та Каховському напрямках і відновлення втрачених логістичних шляхів для поновлення всебічного забезпечення свого угруповання.

Окрім нарощування свого угруповання, ворог здійснював інтенсивне інженерне обладнання оборонних позицій, готуючись до відбиття наступу українських військ. Оборонним діям противника сприяли фізико-географічні умови регіону:

рівнинний характер місцевості, що дозволяє вести ефективну повітряну розвідку; відсутність лісових масивів та складок місцевості, які дозволяли б приховано розгортати наступальне угруповання;

Інгулецька зрошувальна система – система іригаційних каналів у Херсонській та Миколаївській областях, яка включає 11 каналів загальною протяжністю 361 км, спрямованих з півночі на південь, що відіграють роль міжгосподарських розподільників, та велику кількість внутрішньогосподарських каналів із сукупною протяжністю 1263 км,

які виступали бар'єрними рубежами, вимагаючи наведення переправ для розвитку наступу та перешкоджаючи виходу військ на оперативний простір;

система полезахисних лісосмуг, розташованих одна від одної на відстані від 0,5 до 2 км, що дозволяло противнику обладнати глибоку ешелоновану систему оборони.

Таким чином, фізико-географічні умови регіону, готовність противника до оборони, різке зростання чисельності угруповання ворожих військ упродовж серпня не дозволяли Силам оборони України провести серію блискавичних проривів для виходу на оперативний простір з метою оточення і розгрому ворога. Натомість, найбільш сприятливою за таких умов була тактика поступового витіснення противника з оборонних рубежів серією скоординованих атак на декількох напрямках, які змушували ворога розосереджувати сили і засоби по всій протяжності фронту, не дозволяючи йому зосередити основні зусилля на одній ділянці лінії оборони. Крім того, бойові спроможності противника максимально послаблювалися постійними високоточними ударами по місцях зосередження особового складу і ОВТ, пунктах управління, командних пунктах, логістичних центрах та лініях забезпечення в районі проведення наступальної операції, які завдавали підрозділи РВіА СВ ЗС України упродовж періоду з липня по листопад 2022 року.

Перший етап (29 серпня – 23 вересня 2022 року). Наступ Сил оборони України розпочався 29 серпня 2022 року одночасно на трьох напрямках: в районі н.п. Високопілля, по лінії н.п. Давидів Брід, Снігурівка та в районі н.п. Тернові Поди. Прорив першої лінії оборони противника та дезорганізований відступ його підрозділів дозволив за першу добу наступу звільнити населені пункти Новодмитрівка, Архангельське, Томина Балка і Правдине. Розвиваючи успіх, ЗС України до 05 вересня звільнили ще низку населених пунктів, серед них – Архангельське, Тернові Поди і Високопілля. Вагомим результатом наступальних дій Сил оборони стало захоплення і розширення плацдарму на східному березі р. Інгулець по рубежу Білогірка, Андріївка.

Наступ українських військ супроводжувався інтенсивними ударами, які завдавали сили і засоби ракетних військ і артилерії Сил оборони півдня України по оборонних позиціях, командних пунктах, районах зосередження живої сили та ОВТ, понтонних переправах, логістичних лініях противника. Так, лише за 01-02 вересня українські ракетно-артилерійські підрозділи виконали понад 400 вогневих завдань, 05 вересня – 370, за 06-09 вересня – 600, 10-12 вересня – 920, 13-17 вересня – 1300, 18-20 вересня – 670. Вогнева перевага української артилерії не дозволяла росіянам зосередити сили і засоби для проведення масштабних контрнаступальних дій, тому всі їхні спроби контратакуючими та штурмовими діями покращити своє тактичне положення не мали успіху.

Щоб зупинити наступ українських військ, противник завдав 14 і 16 вересня низку ракетних ударів ракетами “Искандер” і “Кинжал” по гідротехнічних спорудах Карачунівського водосховища в районі м. Кривий Ріг, що спричинило підняття рівня води в р. Інгулець на декілька метрів та ускладнило наведення понтонних переправ для забезпечення наступального угруповання Сил оборони України. Це дозволило противнику провести перегрупування та перейти до активніших контрнаступальних дій, які, проте, успіху не мали. Водночас, бойові дії на Херсонщині в другій половині вересня набули позиційного характеру.

Таким чином, в ході першого етапу Херсонської наступальної операції Сили оборони півдня України вийшли на адміністративну межу Херсонської області на Каховському напрямку, створили плацдарм на східному березі р. Інгулець на Херсонському напрямку. Загалом, просування українських військ по фронту становило в середньому 15 км, було звільнено територію площею 1000 км² та 13 населених пунктів.

Відступ з частини територій окупованої на західному березі Дніпра, втрати в особовому складі й ОВТ змусили військово-політичне керівництво розпочати відкриту “часткову” мобілізацію 23 вересня та оголосити 30 вересня анексію Херсонської області росією.

Другий етап (02 – 18 жовтня 2022 року). На другому етапі Херсонської наступальної операції основні зусилля військ Сил оборони України було зосереджено на веденні наступальних дій в межах фронту на східному березі р. Інгулець – на Бериславському напрямку. Зокрема, за період 02-05 жовтня українські війська звільнили 29 населених пунктів, серед них: Золота Балка, Хрещенівка, Гаврилівка, Михайлівка, Новоолександрівка, Дудчани, Велика Олександрівка, Мала Олександрівка, Давидів Брід, Новопетрівка та ін. Глибина вклинення в оборонні позиції противника на деяких ділянках фронту становила до 20 км. Упродовж 06-10 жовтня українські війська здійснювали перегрупування і підтягували резерви, зосереджуючи підрозділи в районі н.п. Давидів Брід і Мала Олександрівка.

Тактика наступальних дій підрозділів українських Сил оборони включала постійний вогневий тиск, авіаційні та ракетно-артилерійські удари по лініях комунікацій, пунктах управління та боєпостачання противника. Зокрема, за 01-10 жовтня бойова авіація Повітряних Сил і армійської авіації СВ ЗС України завдала 81 удар по противнику, а підрозділи ракетних військ і артилерії виконали 3 178 вогневих завдань.

Прорив оборонних позицій в ході нового наступу українських військ змусив противника упродовж 06-10 жовтня відійти з попередніх позиції з метою перегрупування та створення нового рубежу оборони в районі населених пунктів Сухий Ставок, Борозенське, Суханове, Милове. Також ворог постійно намагався вести контрнаступальні дії, намагаючись стримати наступ ЗС України, але варто відзначити, що вони подекуди

мали хаотичний характер і проводилися без зосередження сил і засобів – переважно, силами окремих мотострілецьких взводів, за підтримки декількох одиниць бронетехніки.

В наступні декади жовтня Сили оборони півдня України не послаблювали вогневий тиск на угруповання противника. Зокрема, за період 11-20 жовтня українська авіація завдала 106 авіаційних ударів, а підрозділи ракетних військ і артилерії виконали 2 246 вогневих завдань, а за 21-31 жовтня кількість авіаційних ударів і вогневих завдань ракетних військ і артилерії склали 59 і 2 019 відповідно. З 15 жовтня розпочалася нова хвиля наступу українських військ у напрямку Дудчан та Милового.

Таким чином, на другому етапі Херсонської наступальної операції просування підрозділів Сил оборони України склало 40 км, було звільнено від окупації противником територію площею до 1 200 км² та 29 населених пунктів.

Третій етап (08 – 12 листопада 2022 року). Успіхи Херсонської наступальної операції українських військ змусили противника переглянути свої плани щодо продовження окупації правобережної частини Херсонської області. Зокрема, 13 жовтня представники окупаційної адміністрації Херсону вперше закликали цивільне населення евакуюватися на територію тимчасово окупованого Криму. А вже 18 жовтня командування Об'єданого угруповання російських військ в Україні визнало складне тактичне становище своїх військ в районі Херсону. Цьому суттєво посприяв інцидент, що трапився 08 жовтня у Керченській протоці – в результаті потужного вибуху відбулося пошкодження залізничного полотна і руйнування автомобільної частини Кримського мосту, що суттєво ускладнило логістичне забезпечення угруповання російських військ на півдні України в цілому, та у Херсонській області зокрема.

Відтак, протягом останньої декади жовтня противник почав вживати заходи з підготовки до виведення угруповання своїх військ з тимчасово окупованих територій на західному березі Дніпра: розпочав зосередження плавзасобів, наводив понтонні переправи, активно мінував території та встановлював бетонні загородження на ключових дорогах для стримування наступу українських військ, посилював своє угруповання військовослужбовцями з числа мобілізованих, проводив насильну евакуацію цивільного населення, а разом з ними – колаборантів та працівників установ окупаційної адміністрації, під прикриттям якої здійснював передислокацію військових підрозділів, погрожував здійснити підриг дамби Каховського водосховища.

Вже 22 жовтня стало відомо про полишення противником позицій в районі н.п. Чарівне і Чкалове, а також про виведення тилкових підрозділів російських військ і командних пунктів з Берислава. Під прикриттям Антонівського мосту противник звів понтонну переправу, ініціював рух поромів. Разом з тим, він створював видимість підготовки регіону до оборони та м. Херсон до вуличних боїв, наростив інтенсивність

контрнаступальних і штурмових дій з метою покращення власного тактичного положення і стримування наступу підрозділів українських Сил оборони на Бериславському напрямку.

Відведення російських військ на східний берег Дніпра призвело до утворення скупчень живої сили та ОВТ в районах понтонних і поромних переправ, що дозволило авіації Повітряних Сил, армійській авіації, підрозділам ракетних військ і артилерії Сил оборони півдня України завдати по них ефективних авіаційних та ракетно-артилерійських ударів.

Станом на 03 листопада ворог завершив евакуацію окупаційної адміністрації, що символічно засвідчило зняття російського прапора з будівлі Херсонської обласної адміністрації. Евакуація включала також розкрадання окупантами цінностей херсонських музеїв, викрадення майна комунальних підприємств, автобусних парків, банківських установ, операторів мобільного зв'язку тощо. Крім того, окупантами були зняті з постаментів та вивезені з Херсону пам'ятники Ушакову, Потьомкіну, Суворову та іншим важливим для російського національного нарративу історичним особам, таким чином власними руками провівши дерусифікацію міста.

З 08 жовтня українські війська посилювали тиск на оборонні позиції окупантів, зокрема в районі н.п. Сухий Ставок, Давидів Брід та Суханове. А вже 09 жовтня російський міністр оборони офіційно наказав відвести війська за Дніпро і зайняти оборону на його лівому березі. На цей час більша частина російського угруповання вже була виведена з правобережжя. Відступ здійснювався такими темпами, що Сили оборони України подекуди відставали від ЗС РФ, що втікали, на 10 км. Здійснюючи відхід, противник зруйнував Антонівські автомобільний та залізничний мости (м. Херсон), мостову дамбу (м. Нова Каховка) через р. Дніпро та Дар'ївський міст через р. Інгулець. 11 листопада міністерство оборони Росії заявило, що російські війська завершили відхід на східний берег.

До 10 листопада Сили оборони півдня України досягли значних успіхів. Було звільнено н.п. Качкарівка, Киселівка, Миролюбівка та Правдине. Українські війська також просувалися в напрямку м. Берислав. 9 листопада на напрямку Петропавлівка-Новорайськ підрозділи Сил оборони півдня України просунулись на 7 км та звільнили 6 населених пунктів, стільки ж населених пунктів було звільнено й на напрямку Первомайське-Херсон. За цей день під український контроль повернулися територія України площею майже 260 км² із такими населеними пунктами: Дудчани, П'ятихатки, Борозенське, Садок, Безводне, Іщенка, Костромка, Краснолюбєцьк, Калинівське, Бобровий Кут, Безіменне і Благодатне. 10 листопада було звільнено н.п. Снігурівка Миколаївської області (приблизно 43 км на північний схід від м. Херсон) та прилеглі н. п. Василівка, Павлівка і Тамарине.

11 листопада підрозділи українських Сил оборони увійшли в н.п. Чорнобаївка, м. Херсон і Берислав та вийшли на бар'єрний рубіж Дніпра. 12 листопада до Херсона повернулася обласна військова адміністрація.

Отже, на завершальному етапі Херсонської наступальної операції підрозділи Сил оборони України просунулися на 40 км. та вийшли до р. Дніпро, звільнили від ворожої окупації територію площею 3500 км² і 169 населених пунктів.

Результати. В результаті Херсонської наступальної операції (29 серпня – 12 листопада 2022 року) ЗС України звільнили всю правобережну частину Херсонської

області. Завдяки чітко спланованій та послідовно проведеній наступальній операції Сили оборони України вибили ворога з єдиного плацдарму на правобережжі України за бар'єрний рубіж р. Дніпро, закріпили успіх з повернення контролю України над північно-західною ділянкою

Чорного моря, частково зменшили загрозу завдання ворогом ракетних ударів по Одесі та Миколаєву, суттєво скоротили лінію фронту, що дозволило перекинути особовий склад і ОВТ на інші загрозливі напрямки.

Успіх Херсонської наступальної операції підтвердив неспроможність російських військ утримувати раніше захоплені території й різко ударив по престижу російських збройних сил та держави-агресора в цілому.

Разом з тим, ворогу вдалося в основному зберегти особовий склад свого правобережного угруповання, який було ним використано для посилення інших напрямків.

На звільнених територіях підрозділи ЗС України розпочали стабілізаційні дії для подолання наслідків окупації та створення належних умов для мирного населення: розмінування територій, повернення військово-цивільної адміністрації, відновлення місцевого самоврядування, налагодження всіх видів життєзабезпечення, відбудова зруйнованої інфраструктури, евакуація бажуючих.